

УДК 656.07

С. С. Сергієнко,
доктор філософії з менеджменту, фахівець відділу технологій дистанційного навчання
Інституту післядипломної освіти, Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0587-6039>

Є. О. Снітко,
к. т. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Миргород, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3583-6900>

Л. В. Сухомлин,
к. т. н., доцент, доцент кафедри менеджменту, Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9511-5932>

С. В. Михайлов,
к. т. н., доцент, доцент кафедри підприємництва та торгівлі,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права, м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5858-4668>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.3.117

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ І ЛОГІСТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ СМАРТ-ЕКОНОМІКИ

S. Serhiienko,
PhD in Management, Specialist of the Department of Distance Learning Technologies, Institute of Continuing Education,
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine

Y. Snitko,
PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management,
Lugansk National Taras Shevchenko University, Myrhorod, Ukraine

L. Sukhomlyn,
PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Management,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Kremenchuk, Ukraine

S. Mykhailov,
PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Enterprise
and Trade Department, Kyiv Cooperative Institute of Business and Law, Kyiv, Ukraine

MECHANISM FOR MANAGING INNOVATIVE DEVELOPMENT AND LOGISTICS OF AN ENTERPRISE IN THE CONTEXT OF SECURITY THREATS OF THE SMART ECONOMY

В статті розглянуто механізм управління інноваційним розвитком і логістикою підприємства в умовах безпекових загроз смарт-економіки. Доведено, що в теорії економічних інновацій недостатньо уваги приділено невідповідним новаторам, оскільки і вони при відповідній мотивації можуть бути продуцентами інновацій, а також спеціалізованим на продукуванні та провайдингу інновацій компаніям. При цьому інноваційним дійсно може бути спосіб та інструменти мотивації підприємцем невідповідних новаторів, інноваційного кооперування та співпраці із зазначеними спеціалізованими суб'єктами. Акцентовано увагу на тому, що інновація може полягати не тільки в операційній новизні, а й в оптимізації управління часом за ламінарно-турбулентними методиками, що в кінцевому випадку матиме ідентичний ефект. Представлена класифікація новинок і нововведень за характером і функціональним призначенням, яку, окрім технічної, організаційної, економічної, соціальної, юридичної, доповнено безпековою групою. Ці інновації можуть допомогти підприємцям управляти ризиками та забезпечити безпеку під час складних умов воєнного конфлікту. Тобто можна сформулювати безпекові новинки і нововведення як технології та підходи, спрямовані на підвищення рівня безпеки в різних сферах діяльності, пов'язані з цифровими рішеннями безпеки, фізичною безпекою, операціями з криптовалютою, аналізом загроз, евакуаційними планами. Представлена архітектура управління інноваційним потенціалом аграрного підприємства з урахуванням бачення загальної стратегії управління як цілеспрямованої програми дій зі створення та впровадження соціально-економічного механізму, здатного впливати на процеси виробництва, зберігання, просування продукції задля підвищення її якості, доступності, зниження собівартості,

забезпечення інших критеріїв конкурентоспроможності завдяки комерціалізації інновацій для виконання вимог безпеки держави, зокрема продовольчої. Удосконалено поняття інновація в землекористуванні як впровадження в практику новація, при застосуванні якої в процесі використання землі з'являється кінцевий результат у вигляді суспільно корисного блага з обов'язковою умовою раціонального та безпечного землекористування й охорони земель.

The article considers the mechanism of management of innovative development and logistics of the enterprise in the conditions of security threats of the smart economy. It is proved that in the theory of economic innovations not enough attention is paid to non-entrepreneurs-innovators, since they, with appropriate motivation, can also be producers of innovations, as well as specialized in producing and providing innovations to companies. At the same time, the method and tools of motivation of non-entrepreneurs-innovators by an entrepreneur, innovative cooperation and cooperation with the specified specialized entities can really be innovative. Attention is focused on the fact that innovation can consist not only in operational novelty, but also in optimizing time management using laminar-turbulent methods, which in the final case will have an identical effect. A classification of novelties and innovations by nature and functional purpose is presented, which, in addition to technical, organizational, economic, social, legal, is supplemented by a security group. These innovations can help entrepreneurs manage risks and ensure security during difficult conditions of military conflict. That is, security novelties and innovations can be formulated as technologies and approaches aimed at increasing the level of security in various areas of activity, related to digital security solutions, physical security, cryptocurrency operations, threat analysis, evacuation plans. The architecture of managing the innovative potential of an agricultural enterprise is presented, taking into account the vision of the overall management strategy as a targeted program of actions for the creation and implementation of a socio-economic mechanism capable of influencing the processes of production, storage, and promotion of products in order to improve their quality, availability, reduce cost, and ensure other competitiveness criteria through the commercialization of innovations to meet the requirements of state security, in particular food security. The concept of innovation in land use has been improved as an innovation implemented in practice, the application of which in the process of land use results in the final result in the form of a socially useful good with the mandatory condition of rational and safe land use and land protection.

Ключові слова: механізм, управління, інноваційний розвиток, логістика, підприємство, безпека, загрози, смарт-економіка.

Key words: mechanism, management, innovative development, logistics, enterprise, security, threats, smart economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Актуальність дослідження механізму управління інноваційним розвитком і логістикою підприємства в умовах безпекових загроз смарт-економіки обумовлена сучасними викликами, що постають перед бізнесом у зв'язку з цифровізацією, глобалізацією та зростанням безпекових ризиків. Смарт-економіка формує нові можливості для розвитку підприємств, проте одночасно висуває підвищені вимоги до адаптивності, швидкості прийняття рішень та стійкості до зовнішніх і внутрішніх загроз. Управління інноваційним розвитком потребує інтеграції новітніх технологій, оптимізації бізнес-процесів і формування ефективної стратегії, яка враховує як економічні, так і безпекові аспекти. Логістика, як важливий елемент операційної діяльності, вимагає запровадження сучасних інструментів управління, спрямованих на мінімізацію ризиків, підвищення надійності постачань і оптимізацію витрат. Особливу значущість дослідження набуває в умовах підвищеної нестабільності, викликаній економічними, політичними та технологічними загрозами. Це створює необхідність розробки

комплексних механізмів управління, які здатні забезпечити стійкість підприємства, його конкурентоспроможність і сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Основоположником теорії інновацій вважається Й. Шумпетер, що сконцентрував увагу на економічних інноваціях та високо оцінив роль підприємця-новатора в економічному прогресі. На його думку, роль підприємців полягає у реформуванні або революцізації виробництва, використовуючи винаходи для випуску нових товарів, або виготовляти старі більш сучасним способом, відкриваючи нові джерела сировини та матеріалів або нові ринки, реорганізуючи галузь тощо. Тобто, за його теорією, завдяки підприємцеві-інноватору в економіці і відбуваються динамічні зміни [25, с. 30—31]. На нашу думку, в даній теорії недостатньо уваги приділено неприємцям-новаторам, оскільки і вони при відповідній мотивації

можуть бути продуцентами інновацій, а також спеціалізованим на продукуванні та провадінгу інновацій компаніям. При цьому інноваційним дійсно може бути спосіб та інструменти мотивації підприємцем несприємців-новаторів, інноваційного кооперування та співпраці із зазначеними спеціалізованими суб'єктами.

Базова дефініція інновації за Й. Шумпетером є "нова комбінація", що означала якусь іншу якість засобів виробництва, що досягнута не шляхом дрібних поліпшень старого устаткування або наявної організаційної схеми, а введенням саме нових засобів виробництва або системи його організації. Всі комбінації є різними за сутністю, проте мають дещо спільне — елемент новизни. Саме новизну дослідник вважав вирішальним критерієм при визначенні інновації [17]. В цілому погоджуючись із вченим, можна зазначити, що в сучасній темпоральній теорії зустрічається подвійне трактування часу — ламінарний "Хронос" та турбулентний "Кайрос" або щасливий/нещасний випадок, вдала/невдала мить. Якщо перший рівномірно слідує у напрямку майбутнього, то другий час від часу надає людині можливості для успіху або навпаки руйнує його час [28]. Відповідно, інновація може полягати не тільки в операційній новизні, а й оптимізації управління часом за новітніми методиками, що в кінцевому випадку матиме ідентичний ефект.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Формулювання цілей статті (постановка завдання) — дослідити механізм управління інноваційним розвитком і логістикою підприємства в умовах безпекових загроз смарт-економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

За українським законодавством, "інновації — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери" [20].

Наведене в Законі України "Про інноваційну діяльність" визначення інновації не можна вважати ні єдиним, ні вичерпно повним, але в усіх багатоваріантних визначеннях інновації в різних її дефініціях присутні (або впливають) такі її відмінні риси, як детермінанти прог্রে-

сивних змін і конкурентоспроможності, а також суспільні та споживчі потреби в інновації для забезпечення соціально-економічного розвитку, інтенсифікації суспільного виробництва [12, с. 30]. При цьому маємо сконцентрувати увагу на тому, що інноваційним є й екстенсифікація суспільного виробництва, що, наприклад, спостерігаємо на прикладі крафтових виробництв, індустрії вражень (ручна сільська праця вихідного дня для містян тощо), відродження старовинних рецептів та технологій тощо.

На підставі аналізу багатьох наукових досліджень [1; 5; 31; 32] можна стверджувати, що за своїм характером і функціональним призначенням існують такі новинки і нововведення: технічні; організаційні; економічні; соціальні; юридичні (рис. 1).

На нашу думку, наразі актуальним є доповнення даної класифікації безпекової групою. Довготривала війна в Україні створила нові виклики для безпеки підприємств. Ось кілька інновацій, які можуть допомогти підприємствам покращити свою безпеку:

цифрові рішення безпеки — розробка програм або технологій для забезпечення конфіденційності даних і комунікацій у умовах війни;

фізична безпека — створення нових систем безпеки для захисту персоналу, біологічних активів, земельних та водних ресурсів, приміщень або транспорту в умовах загрози;

криптовалюта — використання криптовалют для забезпечення безпеки фінансових транзакцій під час воєнних дій;

аналіз загроз — розробка програмного забезпечення для аналізу потенційних загроз і попередження про можливі небезпеки;

евакуаційні плани — створення інноваційних систем для швидкого та ефективного евакуювання персоналу у разі надзвичайних ситуацій.

Ці інновації можуть допомогти підприємцям управляти ризиками та забезпечити безпеку під час складних умов воєнного конфлікту. Тобто можна сформулювати безпекові новинки і нововведення як технології та підходи, спрямовані на підвищення рівня безпеки в різних сферах діяльності, пов'язані з цифровими рішеннями безпеки, фізичною безпекою, операціями з криптовалютою, аналізом загроз, евакуаційними планами.

З-поміж причин виникнення інновацій можна виділити протиріччя між зростаючими потребами й обмеженими можливостями їх задоволення, а також нагромаджений суспільством ресурсний потенціал, зокрема інтелектуальний. Найбільш суттєвими факторами виникнення інновацій є економічний, технологічний, під-

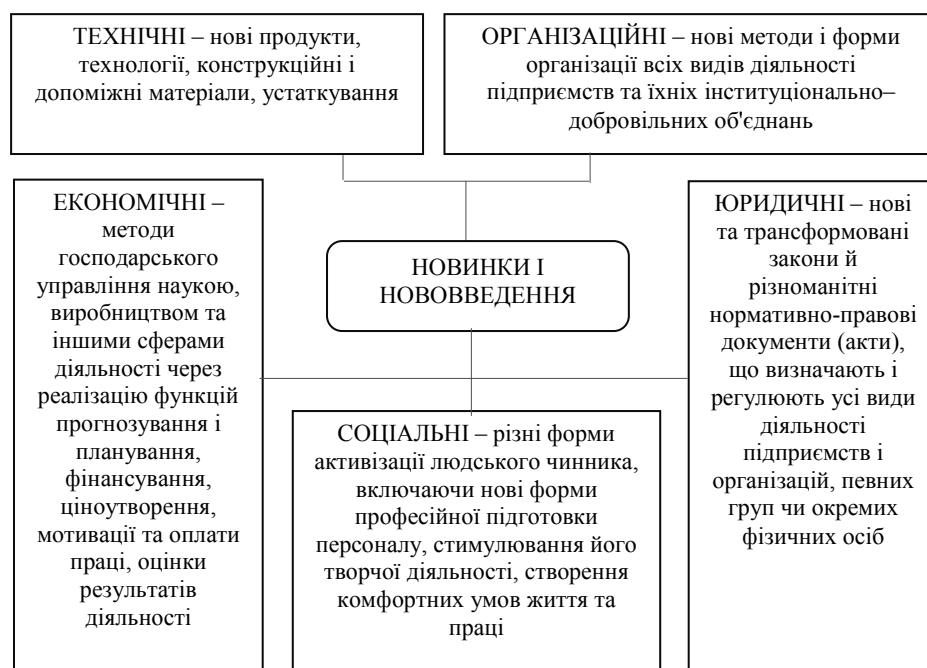

Рис. 1. Класифікація новинок і нововведень за характером і функціональним призначенням

Джерело: складено автором за матеріалами [1; 5; 31; 32].

приємницький. На думку Гончаренко О. В., виникнення інновацій детермінується наявним попитом та технологічним прогресом, рушієм якого і стали інновації [9, с. 18]. Не можемо в повній мірі погодитися із даним твердженням, оскільки достатньо часто є попит на регресивні рішення та технології, що в конкретних умовах є інноваційними. В першу чергу це стосується вже зазначених безпекових новинок і нововведень, оскільки війна в цілому стимулює в більшому ступені регрес, ніж прогрес. Тому дуже важливим є формування та використання інноваційного потенціалу підприємств для забезпечення відповідних рішень.

В економічну науку поняття "інноваційний потенціал" вперше було введено видатним вченим К. Фріменом, який розумів під даним явищем "...забезпечення зростання системи за рахунок нововведень, які постають у вигляді системи заходів з розробки, засвоєння, експлуатації та використання виробничо-економічного та соціально-організаційного потенціалу, який концентрується в основі нововведень" [26, с. 7]. Практичний аспект використання інноваційного потенціалу знайшов своє відображення у роботах П. Друкера, при дослідженні джерел розвитку підприємств. Дослідник акцентував увагу на тому, що інновації починаються з детального аналізу існуючого потенціалу, на основі чого мають визначатися подальші шляхи його активізації [21]. Узагальнені підходи щодо визначення даного поняття, дозволяють

дійти висновку, що інноваційний потенціал розуміється як сукупність різних видів ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності [3]. Ряд учених на макрорівні під інноваційним потенціалом розуміють кількість економічних ресурсів, що в певний час суспільство може використовувати для свого ефективного розвитку. На мікрорівні під інноваційним потенціалом розуміється здатність господарюючого суб'єкту створювати принципово нове підприємницьке утворення з інноваційним базисом, прерогативою якого є досягнення генеральної мети — отримання при-

бутків за мінімальних ризиків, оптимальних матеріальних та нематеріальних витрат. Серед іншого, інноваційний потенціал характеризується, як здатність системи до трансформації та швидкої зміни існуючого стану в оновлений з метою задоволення фактичних або виникаючих потреб суб'єкта-новатора, споживача, ринку і т. п. [19].

Інноваційний потенціал здатний збуджувати зміни на підприємстві, впливати на результативність роботи, ієрархію керування тощо. В той же час характер цих змін може бути непередбачуваним. У зв'язку з цим організаційна структура управління інноваційним потенціалом повинна бути досить динамічною і гнучко реагувати на зміни зовнішніх і внутрішніх умов господарюючого об'єкту [6]. Тобто актуалізується дослідження системи управління підприємства з точки зору його інноваційного розвитку.

Кобрин Л.Й., зазначає, що основним фактором інноваційного розвитку є фінансове забезпечення, що визначає фінансова стійкість підприємства, рівень прибутковості та показники ефективності інноваційних проєктів. Ефективність фінансової складової інноваційного потенціалу корелює із обсягом фінансових ресурсів, які витрачаються підприємством на впровадження інновацій [13]. Таким чином, інноваційний розвиток можна ототожнювати із інноваційно-інвестиційним розвитком.

Інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства, на думку Мельник М.І., доцільно

розглядати як процес поліпшення техніко-економічних показників діяльності, метою якого є зростання капіталізованої ринкової вартості, забезпечення доходів власників й добробуту ключових споживачів продукції із урахуванням екологічної складової на інноваційній основі [16, с. 29—30]. При цьому слід зауважити, що орієнтація має бути також на соціально-безпековій складовій, оскільки серед власників (прямих та опосередкованих) часто зустрічаються особи із країн-агресорів або солідарні з ними особи і компанії.

З практичної точки зору найбільш застосовуваними напрямками інноваційного розвитку є: упровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій і нетрадиційних видів енергоресурсів; упровадження безвідходних і маловідходних технологій; упровадження комплексних інформаційних систем; використання нових матеріалів та ресурсів; розробка та упровадження наукоємних технологій; підготовка висококваліфікованих вузькоспеціалізованих кадрів; проведення якісних змін у капіталі та фінансової структури підприємства; впровадження ефективної організації праці та виробництва — створення системи науково-технологічного, інформаційного, кадрового, маркетингового, правового, часового, міжнародного забезпечення інноваційного розвитку; впровадження прогресивних систем організації управління [23].

Зі стратегічної сторони природно виділити актуальні типи технологічної динаміки щодо сучасного періоду: стабільні технології; технологічний дрейф або планомірні односпрямовані еволюційні зміни технологій; технологічний стрибок або різкі короточасні одиничні в даний період часу зміни технологій; хаотична зміна технологій; поступові коливання технологій в поєднанні з технологічним дрейфом; різкі коливання технологій в поєднанні з технологічним дрейфом, тобто сукупність технологічних стрибків навколо деяких трендів [11]. Але при цьому будь-який розвиток починається з етапу, що у економічній літературі дістав назву "ембріональна стадія або нульовий етап", коли ризики невдачі та витрати фінансування є максимальними, проте його обсяги є відносно невеликими [16, с. 59]. В залежності від стадії економічного циклу та галузі економіки даний етап може потребувати різних ресурсів і формувати різні наслідки. Розглянемо більш детально даний процес на прикладі аграрних підприємств.

У науковій економічній літературі існує багато різних підходів щодо визначення категорії "інновації в агропродовольчій сфері". У су-

часній науковій термінології достатньо часто також вживається поняття "агроінновація" — тобто інновація, що реалізована в агропродовольчій сфері [17]. Узагальнивши наведені підходи до визначення даного поняття [17, с. 55—56], можна стверджувати, що агроінновація — це вид інновацій, який полягає у впровадженні в агропродовольчу сферу діяльності результатів науково-дослідної роботи, нової техніки та технологій, що приводить до забезпечення конкурентоспроможності продукції сфери на внутрішніх і зовнішніх ринках в поєднанні із високою ризикозахищеністю її суб'єктів [17, с. 56].

Осецький В. А., Куліш В. А. вводять термін "інноваційна індустріалізація", під яким розуміють "...розвиток ... на основі залучення інноваційних технологій та ноу-хау для підвищення рівня рентабельності й конкурентоспроможності" [17, с. 56]. При цьому поєднання всіх аспектів інвестиційної й інноваційної діяльності в єдиний механізм розвитку має ставити за мету забезпечити зростання інвестиційних ресурсів [12, с. 44].

Поєднання інновацій та інноваційного розвитку доцільно проводити через поняття "інноваційний потенціал" як сукупності не тільки наявних компонентів відтворення, але й можливостей інноваційного розвитку. У вузькому трактуванні інноваційний потенціал аграрного підприємства є діалектичною єдністю двох складових, а саме об'єктивної, або ресурсної, та інституціональної, яка визначає спосіб поєднання ресурсів та перспективи інноваційного розвитку за допомогою організаційно-економічного, інфраструктурного, нормативно-правового забезпечення [2, с. 58].

Інноваційний процес в агропродовольчій сфері — це систематичний, безперервний процес перетворення певних технічних, технологічних та організаційно-економічних ідей і наукових варіантів вирішення конкретного практичного завдання із ціллю переходу галузей і підприємств агропродовольчої сфери на якісно новий рівень виробничого процесу [18].

Успішність управління інноваційним розвитком аграрного підприємства значною мірою залежить від виваженості системи стимулювання інноваційної діяльності. Відповідно, мотивація інноваційної поведінки за висновком Гарбар Ж. В. та Майборода К. С. становить собою "...сукупність потреб і мотивів, що спонукають працівника або до інноваційної діяльності задля створення й впровадження нових продуктів, технологій, послуг або, навпаки, до їхньої купівлі й використання у своїй діяльності

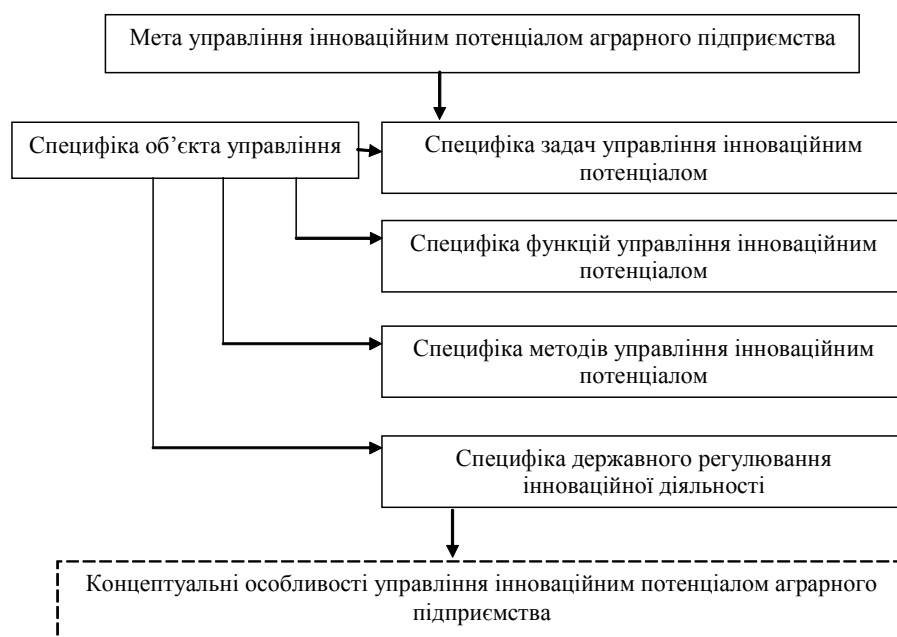

Рис. 2. Архітектура управління інноваційним потенціалом аграрного підприємства

Джерело: узагальнено з урахуванням [22; 27].

та повсякденному житті". Тому мотивацію до інновацій можна розглядати двояко: як мотивацію до їхнього створення й впровадження та мотивацію до використання інновацій [7, с. 15].

Базову стратегію управління інноваційним потенціалом аграрних підприємств доцільно розглядати як цілеспрямовану програму дій щодо створення, впровадження соціально-економічного механізму, що здатен впливати на процес виробництва, зберігання, просування продукції з метою підвищення її якості, доступності, зниження питомої собівартості, забезпечення нецінових критеріїв конкурентоспроможності через комерціалізацію інновацій для виконання вимог безпеки держави, зокрема продовольчої [19].

Системний характер агроінновацій, їх непроста природа, розмаїття сфер і способів використання обумовлює виділення конкретних критеріїв класифікації інновацій в агропродовольчій сфері, що дозволяє більш предметно, комплексно й об'єктивно оцінювати інновації, визначити їх ефективність і направленість інноваційного розвитку, а також визначити методи управління за кожною із класифікаційних груп. Існують різні таксономічні ознаки щодо виділення класифікаційних груп агроінновацій [9, с. 52—55].

Зважаючи на особливості інновацій, притаманних агропродовольчій сфері, інноваційний процес можна представити як сукупність науково-технічних, технологічних, організаційно-управлінських, екологічних і соціальних змін у процесі розробки нововведень, доведення їх до використання безпосередньо у виробництво з ме-

тою підвищення його ефективності й отримання нової конкурентоздатної продукції. Інноваційний процес не завершується тільки впровадженням, а триває також і після нього, оскільки в процесі дифузії будь-які нововведення удосконалюються, набувають нових споживчих властивостей, зростає їх ефективність, а також формуються оновлені споживчі потреби [9, с. 52—55].

Узагальнення наукових поглядів на поняття "інноваційний потенціал", дозволяє нам зобразити класичну інтерпретацію змістовного наповнення інноваційного потенціалу підприємств агропродовольчої сфери (рис. 2).

Специфічність управління інноваційним розвитком аграрних підприємств беззаперечно відображається і на специфіці завдань управління, до яких слід віднести необхідність:

врахування ризиків, до яких особливо чутливі аграрні підприємства;

забезпечення земельними, трудовими, інтелектуальними, фінансовими, безпековими та іншими ресурсами;

регулювання соціальними та психологічними аспектами нововведень;

управління творчим потенціалом та креативністю співробітників тощо [8].

Для виявлення можливостей інноваційного розвитку аграрних підприємств ми пропонуємо комплексну оцінку його структурних компонент: інтелектуально-професіонального, науково-технологічного, фінансово-економічного, інформаційно-комунікаційного, безпекового потенціалів (табл. 1).

Систематизовані наукові підходи до управління інноваційним потенціалом дозволяють розглядати цей процес, як цільову інтелектуальну управлінську діяльність, спрямовану на забезпечення циклічності інноваційного процесу в агропродовольчій сфері з урахуванням його біоекономічної сутності та необхідності отримання значущого макроефекту на базі використання спеціалізованих інноваційних методів, прийомів і інструментів. Кінцевим результатом такого управління є ефективне функціонування високомодернізованої та конкурентоспроможної аг-

ропродовольчої сфери, здатної забезпечити безпеку, зокрема продовольчу та економічну, країни [21].

Земля — найголовніший засіб виробництва в аграрній сфері — є особливим об'єктом інновацій [9, с. 52—55]. Для більш глибокого розкриття поняття "інновація в землекористуванні" варто використати системний підхід. На основі аналізу сутності даного поняття [4] нами зроблено узагальнююче його визначення, а саме: інновація в землекористуванні — це впроваджена в практику новація, при застосуванні якої в процесі використання землі з'являється кінцевий результат у вигляді суспільно корисного блага з обов'язковою умовою раціонального та безпечного землекористування й охорони земель. У цьому зв'язку можна окреслити специфічні ознаки інновацій у землекористуванні:

вони завжди пов'язані з практичним використанням оригінальних рішень щодо використання землі;

конкретна еколого-економічна та соціальна вигода для землевласників, землекористувачів, споживачів їх сільськогосподарської продукції та інших стейкхолдерів;

зміст інновації становлять якісні зміни у процесі використання землі.

Отже, інновації у сфері землекористування можуть стати ключовим фактором економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств та покращення екологічної безпеки [10, с. 154]. Впровадження нових технологій, таких як точне землеробство, штучний інтелект та Інтернет речей, для оптимізації використання земельних ресурсів та підвищення врожайності; розвиток інноваційних форм землекористування, таких як вертикальні ферми, агролісомеліорація та пермакультура; створення сприятливого середовища для інвестицій в інноваційні проекти в агропродовольчій сфері; підтримка розвитку наукових досліджень та освіти в галузі землекористування; забезпечення прозорості та доступності інформації про земельні ресурси; вдосконалення системи земельних відносин та стимулювання ефективного використання земель тощо, є перспективними при розробці земельної політики в Україні.

Таблиця 1. Компоненти оцінки інноваційного потенціалу аграрних підприємств

Компонента	Зміст
Інтелектуально-професіональний потенціал	Характеризується кількістю і якістю трудових ресурсів аграрних підприємств, здатних до виконання складних наукомістких робіт, готовністю безперервного підвищення кваліфікації працівників, системою мотивації до впровадження інноваційних розробок. Виражається здатністю реалізації інтелектуальних можливостей працівників для інноваційного розвитку аграрних підприємств
Науково-технологічний потенціал	Відображає рівень розвитку науки у агропродовольчій сфері, техніки і технології в сучасних умовах, здатність підприємств, аграрних ЗВО і науково-дослідних організацій створювати інновації у агропродовольчій сфері
Фінансово-економічний потенціал	Показує наявність вільних грошових коштів і відображає готовність аграрних підприємств до самостійного фінансування науково-дослідної діяльності та впровадження інновацій у виробництво
Інформаційно-комунікаційний потенціал	Характеризує ступінь забезпечення аграрних підприємств інформаційними ресурсами, автоматизацією і роботизацією агропродовольчої сфери, активність підприємств у виставках, ярмарках і конференціях
Безпековий потенціал	Характеризує технології та підходи, спрямовані на підвищення рівня безпеки в різних сферах діяльності, пов'язані з цифровими рішеннями безпеки, фізичною безпекою, операціями з криптовалютою, аналізом загроз, евакуаційними планами.

Джерело: узагальнено та доповнено автором на основі [14; 15; 29; 30].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Доведено, що в теорії економічних інновацій недостатньо уваги приділено непередприємцям-новаторам, оскільки і вони при відповідній мотивації можуть бути продуцентами інновацій, а також спеціалізованим на продукуванні та провайдингу інновацій компаніям. При цьому інноваційним дійсно може бути спосіб та інструменти мотивації підприємцем непередприємців-новаторів, інноваційного кооперування та співпраці із зазначеними спеціалізованими суб'єктами. Акцентовано увагу на тому, що інновація може полягати не тільки в операційній новизні, а й в оптимізації управління часом за ламінарно-турбулентними методами, що в кінцевому випадку матиме ідентичний ефект. Представлена класифікація новинок і нововведень за характером і функціональним призначенням, яку, окрім технічної, організаційної, економічної, соціальної, юридичної, доповнено безпековою групою. Ці інновації можуть допомогти підприємцям управляти ризиками та забезпечити безпеку під час складних умов воєнного конфлікту. Тобто можна сформулювати безпекові новинки і нововведення як технології та підходи, спрямовані на підвищення рівня безпеки в різних сферах діяльності, пов'язані з цифровими рішеннями безпеки, фізичною безпекою, операціями з криптовалютою, аналізом загроз, евакуаційними планами. Представлена архітектура управління інноваційним потенціалом аг-

рарного підприємства з урахуванням бачення загальної стратегії управління як цілеспрямованої програми дій зі створення та впровадження соціально-економічного механізму, здатного впливати на процеси виробництва, зберігання, просування продукції задля підвищення її якості, доступності, зниження собівартості, забезпечення інших критеріїв конкурентоспроможності завдяки комерціалізації інновацій для виконання вимог безпеки держави, зокрема продовольчої. Удосконалено поняття інновація в землекористуванні як впроваджена в практику новація, при застосуванні якої в процесі використання землі з'являється кінцевий результат у вигляді суспільно корисного блага з обов'язковою умовою раціонального та безпечного землекористування й охорони земель.

Література:

1. Березіна Л.М. Інноваційна політика підприємств АПК: тактичні та стратегічні аспекти. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 4. С. 122—132.
2. Бібен О. Інноваційний потенціал агропромислового виробництва: особливості формування та оцінки. Агросвіт. 2015. № 24. С. 56—60.
3. Бричко А. Управління інноваційним розвитком аграрних підприємств. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://economy-and-society.in.ua/index.php/journal/article/view/1908> (дата звернення: 05.12.2024).
4. В'юн В.Г. Специфіка впровадження інновацій у сучасному аграрному виробництві. Матеріали четвертих зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів — аграрників 25—26 червня 2002 року. К.: ІАЕ УААН, 2002. С. 410—416.
5. Водянка Л.Д., Кутаренко Н.Я., Сеньовська Я.В. Суть та необхідність використання сучасних інноваційних технологій в сільському господарстві Чернівецької області. Агросвіт. 2018. № 5. С. 53—60.
6. Волощук Л. О. Інноваційний розвиток промислового підприємства: сутність та проблеми аналітичного забезпечення в умовах індикативного управління. Бізнес Інформ. 2014. № 11. С. 75—79.
7. Гарбар Ж.В., Майбородюк К.С. Інноваційний менеджмент як базис інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2021. № 9—10. С. 11—17.
8. Гнатенко І.А. Вплив національного інноваційного підприємництва на сталий розвиток ринку праці. Вісник Херсонського державного університету. 2018. № 32. С. 69—72.
9. Гончаренко О.В. Інституціональне регулювання розвитку інновацій в агропромисловому виробництві. 08.00.03 — економіка та управління національним господарством. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Дніпропетровськ. 2015. 487 с.
10. Горлачук В.В., Лазарева О.В., Білосусов О.М. Теоретичні основи формування інноваційної політики землекористування. БІЗНЕС-НАВІГАТОР. 2012. № 1 (27). С. 152—156.
11. Данилюк В.О. Технологічна стратегія, політика, місія: дефініції, зміст, взаємозв'язок. Стратегічні імперативи сучасного менеджменту: зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (23—24 квіт. 2020 р.). Київ: КНЕУ, 2020. С. 41—44.
12. Жук М.М. Організаційно-економічний механізм активізації інноваційних процесів АПК України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук спеціальності 08.00.03 — економіка та управління національним господарством. Кам'янець-Подільський. 2016. 220 с.
13. Кобрин Л.Й. Діагностика факторів інноваційного розвитку підприємства. Наукові записки Української академії друкарства. 2016. № 1. С. 152—157.
14. Котикова О.І. Теоретичні засади формування інноваційної моделі сільськогосподарського землекористування. Сталий розвиток економіки. 2012. № 5 (15). С. 9—13.
15. Левек Р., Ходаківська О.В., Юрченко І.В. Моделі регулювання ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення в країнах Європейського Союзу. Економіка АПК. 2017. № 10. С. 5—12.
16. Мельник М.І. Формування інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств в сільському господарстві. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" (за видами економічної діяльності). Полтавська державна аграрна академія. Полтава, 2018. 245 с.
17. Осецький В.А., Куліш В.А. Інноваційна індустріалізація в агропромисловому комплексі України. Економіка АПК. 2020. № 4. С. 54—65.
18. Підкамінний І.М., Ціпурида В.С. Системні фактори впливу на інноваційний розвиток підприємства. Ефективна економіка. 2011. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=480> (дата звернення: 05.12.2024).
19. Поповиченко Г.С., Сергієнко С.С. Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. Причорноморські

економічні студії. 2018. № 35. Частина перша. С. 97—100.

20. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення 05.12.2024).

21. Сергієнко С. С. Розвиток інноваційного менеджменту в землекористуванні аграрних підприємств. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 "Менеджмент". Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 2024. 289 с.

22. Труніна І.М., Білик М.Ю., Усанова О. П. Інноваційний розвиток регіону: теоретичний аспект. Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. 2021. Випуск 6(131). С. 29—34.

23. Уткіна Ю. М., Остапук Б. Я. Інноваційний розвиток у механізмі забезпечення глобальної конкурентоспроможності підприємств. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 61. С. 167—173.

24. Федулова Л. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення. Економічна теорія. 2013. № 2. С. 28—46.

25. Яковенко Я., Білик М., Сербін Р., Чумакова А. Цифрова трансформація і нові бізнес моделі. Держава та регіони. Серія Економіка і підприємництво. 2022. № 3 (126). С. 104—109.

26. Freeman C. The National System of Innovation in Historical Perspective. Cambridge Journal of Economics. 1995. Vol. 19. P. 5—24.

27. Khafagy A., Viganì M. Technical change and the common agricultural policy. Food Policy. 2022. Vol. 109. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306919222000483> (дата звернення: 05.12.2024).

28. Liadskyi I. Kairos-management or management of a convenient moment. Practice of managing an educational institution: a monthly professional journal. 2017. No. 8. P. 17—19.

29. Lozhachevska O., Navrotska T., Melnyk O., Kapinus L., Zos-Kior M., Hnatenko I. Management of the logistical and marketing behavior of innovation clusters in territorial communities in the context of digitalization of society and the online market. Laplage In Review. 2021. № 7 (3). pp. 315—323.

30. Mykhailichenko M., Lozhachevska O., Smagin V., Krasnoshtan O., Zos-Kior M., Hnatenko I. Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. № 43 (3). pp. 403—414.

31. Trunina I., Khovrak I., Bilyk M. Academic Entrepreneurship in Ukraine: Determinants of

Development and Performance Indicators. 2020 IEEE Problems of Automated Electrodrive. Theory and Practice (PAEP). 21—25 Sept. 2020. ULR: <https://ieeexplore.ieee.org/document/9240891>

32. Trunina I., Khovrak I., Sushchenko S. Big Data in Sustainable Regional Development: The Digital Future of Smart Regions. International Journal of 3D Printing Technologies and Digital Industry. 2019. № 3 (2). pp. 116—123.

References:

1. Berezina, L.M. (2013), "Innovation Policy of Agricultural Enterprises: Tactical and Strategic Aspects", Marketing and Innovation Management, vol. 4, pp. 122—132.

2. Biben, O. (2015), "Innovation Potential of Agroindustrial Production: Features of Formation and Assessment", Agrosvit, vol. 24, pp. 56—60.

3. Pidkamynnyi, I. M. and Tsipurynda, V. S. (2011), "System 3. Brychko, A. (2022), "Management of innovative development of agricultural enterprises", Economy and society, vol. 45, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1908> (Accessed 02.12.2024).

4. Vyun, V.G. (2002), "Specifics of the introduction of innovations in modern agricultural production", Materialy chetvortykh zboriv Vseukrayins'koho konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarynykiv [Materials of the fourth meeting of the All-Ukrainian Congress of Agricultural Economists], IAE UAAN, Kyiv, Ukraine, pp. 410—416.

5. Vodyanka, L. D., Kutarenko, N. Ya. and Senyovska, Ya. V. (2018), "The essence and necessity of using modern innovative technologies in agriculture of Chernivtsi region", Agrosvit, vol. 5, pp. 53—60.

6. Voloshchuk, L. O. (2014), "Innovative development of an industrial enterprise: the essence and problems of analytical support in the conditions of indicative management", Business Inform, vol. 11, pp. 75—79.

7. Garbar, Zh. V. and Mayborodyuk, K. S. (2021), "Innovative management as a basis for innovative development of agricultural enterprises", Agrosvit, vol. 9—10, pp. 11—17.

8. Hnatenko, I. A. (2018), "The impact of national innovative entrepreneurship on the sustainable development of the labor market", Bulletin of the Kherson State University, vol. 32, pp. 69—72.

9. Goncharenko, O. V. (2015), "Institutional regulation of the development of innovations in agro-industrial production", Abstract of Doctor dissertation, Economy, Dnipropetrovsk, Ukraine.

10. Gorlachuk, V. V., Lazareva, O. V. and Bilousov, O. M. (2012), "Theoretical foundations

of the formation of innovative land use policy", *BUSINESS-NAVIGATOR*, vol. 1 (27), pp. 152—156.

11. Danylyuk, V. O. (2020), "Strategic imperatives of modern management", *Zbirka dopovidej na V Mizhnarodnij nauk.-prakt. konferentsii* [Conference Proceedings of the International Scientific and Practical Conference], KNEU, Kyiv, Ukraine, pp. 41—44.

12. Zhuk, M. M. (2016), "Organizational and economic mechanism for activating innovation processes in the agro-industrial complex of Ukraine", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Kamianets-Podilskyi, Ukraine.

13. Kobryn, L. Y. (2016), "Diagnostics of factors of innovative development of the enterprise", *Scientific notes of the Ukrainian Academy of Printing*, vol. 1, pp. 152—157.

14. Kotykova, O. I. (2012), "Theoretical principles of forming an innovative model of agricultural land use", *Sustainable Development of the Economy*, vol. 5 (15), pp. 9—13.

15. Levek, R., Khodakivska, O. V. and Yurchenko, I. V. (2017), "Models of regulation of market circulation of agricultural land in the countries of the European Union", *Economics of the Agricultural Complex*, vol. 10, pp. 5—12.

16. Melnyk, M. I. (2018), "Formation of innovation and investment development of enterprises in agriculture", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Poltava, Ukraine.

17. Osetsky, V. L. and Kulish, V. A. (2020), "Innovative industrialization in the agro-industrial complex of Ukraine", *Economics of the Agricultural Industry*, vol. 4, pp. 54—65.

18. Pidkaminny, I. M. and Tsipurynda, V. S. (2011), "Systemic factors of influence on the innovative development of an enterprise", *Effective Economy*, vol. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/'op=1&z=480> (Accessed 02.12.2024).

19. Popovichenko, G. S. and Sergienko, S. S. (2018), "Economics of Nature Management and Environmental Protection", *Black Sea Economic Studies*, vol. 35. Part One, pp. 97—100.

20. The Verkhovna Rada of Ukraine (2024), The Law of Ukraine "About innovation activities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (Accessed 02.12.2024).

21. Sergienko, S. S. (2024), "Development of innovative management in land use of agricultural enterprises", Abstract of Ph.D. dissertation, Management, Poltava, Ukraine.

22. Trunina, I. M., Bilyk, M. Yu. and Usanova, O. P. (2021), "Innovative development of the region: a theoretical aspect", *Bulletin of the*

Kremenchuk National University named after Mykhailo Ostrohradsky, vol. Issue 6 (131), pp. 29—34.

23. Utkina, Yu. M. and Ostapyuk, B. Ya. (2018), "Innovative development in the mechanism of ensuring the global competitiveness of enterprises", *Bulletin of the Economy of Transport and Industry*, vol. 61, pp. 167—173.

24. Fedulova, L. (2013), "Innovative development: evolution of views and problems of modern awareness", *Economic Theory*, vol. 2, pp. 28—46.

25. Yakovenko, Ya., Bilyk, M., Serbin, R. and Chumakova, A. (2022), "Digital Transformation and New Business Models", *State and Regions. Series Economics and Entrepreneurship*, vol. 3 (126), pp. 104—109.

26. Freeman, C. (1995), "The National System of Innovation in Historical Perspective", *Cambridge Journal of Economics*, vol. 19, pp. 5—24.

27. Khafagy, A. and Vigani, M. (2022), "Technical change and the common agricultural policy", *Food Policy*, vol. 109, available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306919222000483> (Accessed 02.12.2024).

28. Liadskyi, I. (2017), "Kairos-management or management of a convenient moment", *Practice of managing an educational institution: a monthly professional journal*, vol. 8, pp. 17—19.

29. Lozhachevska, O., Navrotska, T., Melnyk, O., Kapinus, L., Zos-Kior, M. and Hnatenko, I. (2021), "Management of the logistical and marketing behavior of innovation clusters in territorial communities in the context of digitalization of society and the online market", *Laplace In Review*, vol. 7 (3), pp. 315—323.

30. Mykhailichenko, M., Lozhachevska, O., Smagin, V., Krasnoshtan, O., Zos-Kior, M. and Hnatenko, I. (2021), "Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization", *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 43 (3), pp. 403—414.

31. Trunina, I., Khovrak, I. and Bilyk, M. (2020), "Academic Entrepreneurship in Ukraine: Determinants of Development and Performance Indicators", 2020 IEEE Problems of Automated Electrodrive. Theory and Practice (PAEP). 21—25 Sept. 2020, available at: <https://ieeexplore.ieee.org/document/9240891> (Accessed 02.12.2024).

32. Trunina, I., Khovrak, I. and Sushchenko, S. (2019), "Big Data in Sustainable Regional Development: The Digital Future of Smart Regions", *International Journal of 3D Printing Technologies and Digital Industry*, vol. 3 (2), pp. 116—123.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2025 р.